

izmantot visu gadu. Mums ir Vācijas merino vietējā šķirne un Romanovas šķirne, kas meklējas visu gadu. No gaļas tipa šķirnēm tāda ir Il de France. Pārējie ir izteikti sezonas tipa dzīvnieki – tiem meklēšanās un lecināšana notiek no jūlija līdz, maksimāli, novembrim. Un tad pēc pieciem mēnešiem ir atnešanās, tad ir jēri. Kad jēru nav, cena kāpj. Piemēram, uz Lieldienu svētkiem jēra gaļa maksā no 7 līdz 10 eiro par kilogramu, vien nav jēru kaušanai. Nākamais pieprasījuma kāpums un augstā cena ir ap Līgo svētkiem. Rudenī visi saimnieki ir gatavi dot dzīvniekus no ganībām, jo uz kūti negribas vest, tomēr nav kas apēd. Vēders nav kļūvis trīs reizes lielāks. Tad dzirdam jautājumu – kāpēc no manis nepērk, kāpēc uz kaušanu ir jāgaida trīs mēneši? Kautuve nevar liemeņus pārdot. Piekritu Mārtiņam Rītiņam – sevi cenošs pavārs strādā ar nesaldētu gaļu. Saldēta gaļa ir kotlete, sulās šāda gaļa noturēt nevar. Kāds tur steiks, nekas īsti no tās nesān!

Saimniekiem vaicāju – kāpēc viņi kvalitatīvu jēru nepārdod pavasarī? Rudenī nebūs labāka cena. LPKS *Latvijas aita* Latgalē, Vanda Krastiņa ir tās vadītāja, jūlijā saimniekiem piedāvā 4,50 eiro plus PVN, tātad teju sešus eiro par kauta jēra kilogramu. Tā ir ES limeņa cena. Jautājums ir par to, vai ir ko pārdot. Latvijā saimniekiem piebarošanai ir žēl naudas, viņi cer, ka jēri izaugs ganībās, tomēr rudenī tik labas cenas nebūs. Aicinu saimniekus rēķināt – vai tomēr nav izdevīgi, ka jērs dzimst janvārī, lai uz Līgo svētkiem to var pārdot par labu cenu? Rudenī jēra liemenis maksā divus eiro kg. Saimnieki aizmirst – jēram ir jāsamaksā arī aitu mātei un teķim, bet tie ir likvidēti. Izdevīgāk būtu tikt vaļā no jēriem, lai paliek barība aitām un teķim. Nevis ņemties ar jēriem, dzīt tos no viena ganību stūra uz otru un pēc tam teikt, ka nekas nesānā. Viena lieta ir runāt, otra lieta – darīt. Diemžēl.

– Ko Latvijā vajadzētu attīstīt – vaislas dzīvnieku audzēšanu vai gaļas ražošanu?

– Abi virzieni ir saistīti, jo māšu ganāmpulku audzē šķirnes saimniecības. Gaļas ganāmpulku veido šķirnes saimniecību pamatmateriāls. Šim saimniecībām ir jēri, ko tālāk dot uz kaušanu. Mums arī tas iet ļoti grūti, bet klasiskā gaļas ražošana ir piramīda, kas ļoti labi ir nostādīta cūkkopībā – ir mātes šķirnes, ir tēva šķirnes, ir divu dažādu šķirņu audzētāji. Tad krusto, un trešie nobaro krustojumus, kurus vaislai neviens neaudzē. No krustojuma nav ko krustot, notiek pazīmju skaldīšanās. Vairs vienādu produkciju iegūt nevar. Latvijā ir trīs aitu māšu šķirnes – Romanovas, Merino un LT, un mums ir gaļas tipa šķirne jeb tēva šķirnes – Šarolē, Il de France, Sufolkas, Dorperas, Oksforddaunas

un Tekselas. Tad ir jautājums – kuri saimnieki ar kādu krustojumu darbosies? Var, no vienas puses, mūsu saimniekus saprast, vaislas materiāls nav lēts, visi saimnieki, audzējot krustojumus, atstāj māšu pusē krustojumus. Tad pamazām viņu ganāmpulks izvirst – mazinās auglība un pienīgums. Vācijā bijām saimniecībā, kur audzē 1000 aitu mātes. Saimnieki teica – mums ik gadu ir līgums ar šādu gaļas ražošanas saimniecību, ik gadu vajag, piemēram, 200 jaunaitu. Viņi brāķē savas aitu mātes, pērk citas. Krustojumi aiziet uz kautuvi. Krustotie dzīvnieki kā mātes nepaliek. Protams, ir vairāku šķirņu krustojumi, ja ir mērķis, kāpēc to dara. Francijā ir vietējā mātes šķirne, tā kalnos ļoti labi ganās. Pirmajā paudzē to krusto ar Il de France, iegūst 50% Il de France māti, to audzē tālāk un krusto vēlreiz ar Il de France. Visi 75% pēcnācēju nonāk kautuvē. Cilvēki ir savu programmu atstrādājuši. Neviens, kas darbojas šajā programmā, nejutā, kāpēc tā jādara. Līdz ar to kvalitāte visiem liemeņiem ir vienāda.

Mēs asociācijā varam šķirnei nerakstīt programmas. Tā ir vienīgā mūsu svira, tomēr var veidoties cita organizācija, kas tās rakstīs. ES neaizliedz nevienam kaut vai visas pasaules šķirnes atvest un audzēt. Mēs aicinām to nedarīt. 2013. gadā izveidojām nozares stratēģiju. Tajā ierakstījām – vēlamies, lai Latvijā būtu aptuveni četras mātes šķirnes un četras tēva šķirnes, mūsu valstij ar to pietiek. Tad mēs varētu saprast, cik daudz un kādas kvalitātes dzīvniekus varētu piedāvāt tirgū. Tā ir mūsu gribēšana. Pretim ir saimnieks un viņa gribēšana. Mēs to nevaram apspiest. Ja viņš vēlas, aizbrauc uz ārzemēm un atved tādu šķirni, kādu vēlas.

Es būtu priecīga, ja šķirņu būtu mazāk, tad būtu iespēja veidot lielākas grupas un domāt par lielāku tirgus nišu, saprast, ko piedāvāt. Vislielākā aitu grupa Latvijā ir LT šķirne. Mūsu nacionālā šķirne, tā ir ļoti laba krustošana. Šā iemesla dēļ atgādinu – nemeklējiet nezin ko, izdomājiet vien, kura šķirne interesē tēva pusē. LT ir laba kā māte, pienīguma pietiek, ganās brīnišķīgi. Nevajag skraidīt pēc visām pasaules šķirnēm! Patlaban citiem vajag Dorsetas šķirnes aitas. Arī laba šķirne, bet vai vajag? Dānijā mātes pusē tās ir pietiekami daudz, tostarp gan ragainās, gan arī bezragainās.

Ik gadu kāda šķirne pazūd no zemes virsas. Šķirņu agrāk bija ļoti daudz, komerciāli tās kļūst aizvien neinteresantākas, un saimnieki pamazām atsakās no to audzēšanas. Šā iemesla dēļ ir Eiropas konvencija par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Aitu šķirņu vēl ir ļoti daudz, jo tā nav intensīvā suga. Tā ir ganībām piemērota pietiekami ekstensīva suga. Aitu šķirnes izzūd reti un maz. Katrā

valstī ir sava vide, savi dabas apstākļi un sava šķirne. Tad nāk komerciālās šķirnes, ko izmanto vietējo šķirņu krustošana, lai iegūtu kvalitatīvāku produktu. Gandrīz visās valstīs ir savas šķirnes. Pat ne viena vien, piemēram, Vācijā to ir daudz.

– No jūsu teiktā izriet – aitkopības nozare Latvijā salīdzinājumā ar citām valstīm patlaban īsti konkurētspējīga nav.

– Kā jau teicu, vienlaikus ir jāiet uz priekšu selekcijā un gaļas ražošanā. Selekcijā esam pārliecinoši Baltijas valstu līderi. No kaimiņvalstīm brauc pie mums mācīties, es braucu kaimiņus mācīt, kā rakstīt programmas un citas zinības. Igaunijā mums ir priekšā gaļas ražošanā. Viņi ir sapratuši, kas ar ko ir jākrusto un kā var iegūt vienādu produktu. Viņiem ir kooperatīvi, kas ar to darbojas. Mēs aizvien nemākam darboties kooperatīvā. Vienīgais kooperatīvs, kas turas, ir Vandas Krastiņas vadītais *Latvijas aita*. Viņiem arī ir gājis visādi, bet ir vajadzīgais līderis, kas *deg* par savu darbu.

Ja varētu kooperēties gaļas ražošanā, izveidot shēmas, kā darboties, tad Latvijā viss būtu kārtībā. Ciltsdarba jautājumi mums ir sakārtoti.

Ja vēlamies noturēt labu cenu, būtu jāiesteno viss aitu ražošanas cikls. Kā Francijā. Pieredzes braucienā bijām vienā no Francijas lielākajiem kooperatīviem, kur ir apvienotas 300 000 aitu mātes. Viņi neskaita saimniecības, bet aitas. Salīdzinājumam – Latvijā pavisam ir 65 000 aitu māšu. Tātad saprašana Francijā ir citāda. Viņi saprot, ka darboties kopā ir lētāk un labāk. Francūziem šajā kooperatīvā ir 1300 aitu mātes, kurām pārbauda vaisliniekus. Tad no labākajiem izaudzē vaisliniekus. Katrs vaislinieks maksā 750 eiro. Visiem ir vienāda cena. Ģenētiskā vērtība ir līdzvērtīga visiem. Cilvēki vaisliniekus izlozē. Ja mēs kaut nedaudz saprastu, ka tas ir pareizi, arī Latvijā aitkopības nozarē notiktu strauja izaugsme. Mums ir kaut kādas nacionālās īpatnības. Esam *viensaimnieki*, kopā mūs dabūt ir ļoti grūti, kur nu vēl pierādīt, ka mērķis ir vienots un pareizs.

Ar aitkopības nozari viss ir kārtībā. Pietrūkst vien saprašanas par gaļas kvalitāti. Kad sapratisim, ko nozīmē kvalitatīvs liemenis, tad viss *ies kalnā*. Es esmu izteikta optimiste.

D. B.: – Saimnieki vēlas maz barot un iegūt labus rezultātus. Tā ir vislielākā problēma. Neizreķina, ko vajag iedot un ko var saņemt atpakaļ. Ir vajadzīgs liels aprēķins par barības kvalitāti, par tās izbarojamo daudzumu, pat laiku, kad ievāc barību. Nav viņiem šādu zināšanu.

– Kas Latvijas aitkopībā notiek ar ganāmpulku daudzumu un dzīvnieku skaitu?